

ردهٔ PJA

ادبیات عربی

بر اساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره

تدوین
باسمه رضایی

فهرست مطالب

سیاس و قدردانی	۳
مقدمه	۱۴-۵
پانویس‌ها	۱۵
خلاصه فرانما	۲۰-۱۹
تاریخ ادبی و نقد	۵۱-۲۳
مجموعه‌ها، جنگها	۶۶-۵۳
نویسندگان و آثار انفرادی	
دوره جاهلیت یا پیش از اسلام	۷۲-۶۷
دوره صدر اسلام	۷۶-۷۳
دوره اموی	۸۳-۷۷
دوره عباسی	۱۳۲-۸۴
دوره مغول و ممالیک	۱۴۷-۱۳۳
دوره عثمانی	۱۵۶-۱۴۸
دوره نهضت (قرن ۱۹ م)..	۱۶۸-۱۵۷
دوره معاصر (قرن ۲۰ م)	۳۶۴-۱۶۹

ادبیات محلی

در جهان عرب .	۳۶۷-۳۶۵
خارج جهان عرب	۳۹۵-۳۶۷
نویسندگان ایرانی و آثار عربی آنان	۳۹۳-۳۷۰
جداول .	۴۰۵-۳۹۶
نمایه موضوعی .	۴۱۷-۴۰۷
نمایه اشخاص	۴۹۶-۴۲۱

تقدیم

این کتاب را در وهله نخست نثار ارواح پاک مادر و پدر بزرگوارم که هر چه هستم و دارم از وجود آنان است؛ سپس به روح پرفتوح برادر و پاره‌تنم که به فیض شهادت نائل گردید و دیدگان مرا در عنفوان جوانی‌اش از دیدار خود محروم گرداند؛ همچنین به روح پاک استاد ارجمندم شادروان دکتر احمد طاهری عراقی که پس از سال‌ها فراق، هنوز جای خالی آن بزرگوار وارسته مانند سال‌های نخستین عمیقاً احساس می‌شود

سپاس و قدردانی

خدای را شاکرم که پس از سال‌ها فرصتی مغتنم گردید تا ویرایش دوم این کتاب با پشتیبانی و دل‌گرمی‌های اساتید بزرگوام منتشر گردد. از این رو بر خود واجب می‌دانم که مجدداً از بزرگواری یاد کنم و مراتب تشکر و سپاس خود را به سمع و نظر آنان برسانم. سپاس بی‌پایان مرا تقدیم به استادم جناب آقای کامران فانی، همراه، همیار و همفکر همیشگی‌ام که خود را همواره مدیون راهنمایی‌هایشان می‌دانم.

تشکر بی‌دریغ از عزیزان و سرورانم سرکار خانم‌ها: پوری سلطانی، دکتر ماندانا صدیق بهزادی و زهره علوی که به پشتوانه این بزرگواریان مسئولیت مجدد این کار را پذیرفتم و شاید فقط همان‌ها واقفند که این کار در ظاهر ساده به نظر می‌آید ولی در ژرفا بسیار بسیار دقیق و پیچیده است.

از الطاف بی‌شائبه و راهنمایی‌های ارزنده برادر بزرگوام جناب آقای موسی بیدج صمیمانه‌ترین سپاس‌ها را تقدیم می‌دارم.

همچنین از همیاری و مشارکت دوستان بسیار عزیزم خانم‌ها: فرزانه نصرتی‌راد، بدریه مدرسی و شهره دریائی برخوردار بوده‌ام که وظیفه خود می‌دانم از آنان تشکر و قدردانی نمایم. از مدیریت کل محترم پردازش جناب آقای دکتر رضاخانی و نیز آقای کامبیز میربها معاون محترم ایشان جهت مساعدت‌های صمیمانه آنان، تشکر ویژه دارم. همچنین از مدیریت محترم انتشارات کتابخانه ملی جناب آقای زنگنه و نیز خانم معمار که خالصانه مرا مرهون لطف و محبت بیکران خود قرار دادند و موجبات باز نشر این اثر را فراهم آوردند، بی‌نهایت سپاسگزارم. و نیز تشکر بی‌شائبه خود را از زحمات جناب آقای قربانی ابراز می‌دارم که با صبر و حوصله خود موجب گشتند تا کتاب حاضر با نوشتاری زیبا به مرحله چاپ برسد. برای همه این عزیزان سلامتی و کامیابی از خداوند متعال خواستارم. امید که شاهد موفقیت‌های روزافزونشان باشم.

باسمه رضائی

مقدمه

علوم و معارف بشری را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱. علوم که رنگ فرهنگی ندارند، به عبارت دیگر به سرزمین، مردم و یادین خاصی تعلق ندارند همچون فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی...
 ۲. علوم که رنگ فرهنگی دارند، به عبارت دیگر به سرزمین، ملت و یا مذهب خاصی تعلق دارند همچون دین، زبان، ادبیات، تاریخ، جغرافیا و هنر.
- برای دسته اول، رده‌بندی‌های موجود در کتابخانه و به‌ویژه دو رده‌بندی معروف «دهدهی دیویی» و «کتابخانه کنگره» که امروزه در اغلب کشورهای جهان کاربرد دارند، مناسب و جوابگو هستند.

اما در مورد دسته دوم باید گفت که چون رده‌بندی‌های معروف جهان جهت ساماندهی موجودی کتابخانه‌های کشورهای غربی تنظیم شده‌اند، لذا طبیعتاً نمی‌توانند نیازهای مربوط به شرق را برآورند.

با توجه به این اصل که هر رده‌بندی درون سیستم خود قابل توسعه و گسترش و پذیرای خصوصیات و ویژگی‌های ملی کشورهای مختلف است، در ایران اولین مرکزی که این نیاز را احساس کرد و در این زمینه همت گماشت، مرکز خدمات کتابداری بود که تاکنون منشأ انتشار چند گسترش مربوط به موضوعات خاص ایران و جهان اسلام بوده است، از جمله گسترش زبان‌های ایرانی و سپس به تدریج گسترش‌های ادبیات، اسلام، تاریخ، جغرافیا براساس رده‌بندی دهدهی دیویی اما برای رفع محدودیت شماره‌های رده‌بندی کنگره تاکنون: دین اسلام^۱، تاریخ ایران^۲، زبان‌ها و ادبیات ایرانی^۳ و فلسفه اسلامی^۴ گسترش و منتشر شدند.

اما در مورد گسترش حاضر، در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره، رده P به ادبیات اختصاص داده شده است و PJ به زبان و ادبیات کشورهای خاوری (واقع در خاورمیانه) که قسمتی از آن رده

و دقیقاً شماره‌های (۱۸۵۱۸-۷۵۰ PJ) به ادبیات عربی اختصاص دارند. از آنجا که این شماره‌ها بسیار اندک و به‌هیچ‌وجه جوابگوی نیازهای مجموعه‌های غنی کتابخانه‌های ایران در زمینه ادبیات عربی نیستند، گسترش آن امری ضروری می‌نمود.

برای این گسترش دو راه‌حل وجود داشت:

۱. قبول همان تعداد شماره‌هایی که کتابخانه‌کنگره به ادبیات عربی اختصاص داده است و گسترش همان شماره‌ها به صورت اعشاری. پذیرفتن این روش باعث می‌شود که شماره‌های بسیار طولانی گردند؛ افزون بر این در این شیوه ممکن است تداخل‌هایی با طرح اصلی رده‌بندی‌کنگره بروز شود، لذا به خاطر پرهیز از هرگونه تداخل گسترش اعشاری پذیرفته نشد.

۲. پذیرش نظام مستقلی مشروط بر اینکه اصول و ضوابط رده‌بندی کتابخانه‌کنگره حفظ شود و بدین منظور رده ابتکاری PJA به زبان و ادبیات عربی اختصاص یافت به نحوی که شماره‌های (PJA ۱ - PJA ۲۰۰۰) برای گسترش زبان عربی ذخیره شد و از شماره PJA ۲۰۰۰ به بعد برای گسترش ادبیات عربی منظور گردید.

اما در مورد ضرورت و لزوم تهیه گسترش ادبیات عربی در ایران باید گفت که مناسب‌تر آن بود که چنین گسترشی در یک کشور عربی انجام گیرد اما به لحاظ اینکه تا کنون هیچ کدام از کشورهای عربی به این فکر نیفتاده‌اند و از سوی دیگر با توجه به اهمیتی که مسئله سازماندهی کتاب‌ها دارد، و نیز توجهی که در این رابطه به‌ویژه در سطوح آموزشی کتابداری مبذول می‌گردد، در نتیجه در کتابخانه‌ها کوشش شد تا رده‌بندی مجموعه‌ها طبق نظام‌های متداول در جهان به‌ویژه نظام رده‌بندی‌کنگره صورت پذیرد و در مواردی که این نظام‌ها نارسا هستند، به گسترش آنها اقدام می‌شود.

لذا برای فایق آمدن بر محدودیت شماره‌هایی طرح اصلی، رده PJA در نظر گرفته شده است.

اهم دلایلی که انگیزه تهیه این گسترش در ایران بوده‌اند، به شرح زیر هستند:

۱. قرن‌هاست که در ایران، زبان عربی گذشته از پیوند هزار و چهارصد ساله‌اش با زبان فارسی، زبان دوم ایران، زبان قرآن، نماز و دین ایران محسوب می‌شود، چه استدلالی استوارتر از این که ما زبان عربی را زبان اسلام می‌دانیم نه زبان قوم عرب. پس این زبان را متعلق به خود و همه مسلمانان می‌دانیم و ادبیات کهن عرب را می‌توان ادبیات اسلامی نامید، ادبیاتی که

تمام جنبه‌های فکری و معنوی مسلمانان را دربر گرفته است.^۵

۲. متن اصلی دین اسلام که قرآن است، و سنت یعنی سخنان پیامبر اکرم و اخبار ائمه اطهار به زبان عربی هستند و برای شناخت مسائل اسلامی و داشتن آگاهی دینی راهی جز مطالعه کتاب موقوت و کتاب‌های زبده عالمان سده‌های نخستین اسلامی وجود ندارد.^۶

۳. زبان و ادبیات عربی فقط اختصاص به عرب‌ها ندارد بلکه می‌توان گفت هر چند منشأ آن شبه جزیره عربستان است ولی پرورش و تکامل آن به وسیله ملت‌هایی تحقق یافته است که اسلام را پذیرفته‌اند و در رشد این زبان کوشیده‌اند و سهم دانشمندان ایرانی در پروردن این زبان و ادبیات آن پیش از سایر ملت‌ها است. دانشمندان، شاعران و نویسندگان کشور ما مطالب گوناگونی در رشته‌های مختلف به این زبان نوشته‌اند و میراث عظیم و گرانبهایی در همه رشته‌های علوم فراهم آورده‌اند، از جمله: ابن مقفع پارس، ابونؤاس اهوازی، بشار طخارستانی، مهیار دیلمی، عبدالحمید الکاتب، ابن عمید، صاحب بن عباد... و غیرهم.^۷

۴. در اصل شانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: «از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است، این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاس‌ها و در همه رشته‌ها تدریس شود».^۸

۵. همانطور که قبلاً اشاره شد، وجود مجموعه‌های غنی ادبیات عربی در ایران و سازماندهی این مجموعه‌ها بر اساس یک طرح منطقی، امری ضروری است.

باتوجه به این دلایل و علاقه نگارنده این سطور، به این امر پرداخته شده است. لازم به یادآوری است که گسترش حاضر در اصل پایان نامه‌ای بوده است جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد از گروه آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

هدف

هدف از تهیه این گسترش، برهم زدن نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره نبوده است، بلکه ایجاد طرح نوینی است که با رعایت اصول و ضوابط رده‌بندی کتابخانه کنگره به نیازهای زیر پاسخ دهد:

۱. تهیه یک طرح رده‌بندی مناسب جهت سازماندهی مجموعه‌های ادبیات عربی موجود در کتابخانه‌های ایران.

۲. امکان به کارگیری و استفاده از این طرح در سایر کشورهای عربی. امید است که این گسترش، با اذعان به وجود کاستی‌ها، بتواند یاور فهرست‌نویسان در امر رده‌بندی کتاب‌های مربوط به موضوع ادبیات عربی باشد.

دامنه موضوعی

گرچه هر چه محصول خرد یا احساس باشد، ادب نامیده می‌شود اما این یک تعبیر کلی است و دربرگیرنده تمام موضوعات اعم از علمی، ادبی و یا فلسفی می‌باشد. در گسترش حاضر محصولاتی مد نظر است که در عواطف خواننده یا شنونده اثر کند بدان گونه که در فن شعر و انواع نثر ادبی معلوم و معهود است.^۹ به عبارت دیگر در این طرح معنای خاص ادبیات مد نظر است. اگر به تاریخ ادبی ملت‌های مختلف نگاه کنیم می‌بینیم که هر ملتی در آداب و رسوم خود ویژگی‌هایی دارد که آن ملت را از دیگر ملت‌ها جدا می‌سازند. شکل غالب در ادبیات زبان عربی و سایر زبان‌های سامی، شعر است.^{۱۰}

ادبیات عربی از دوران جاهلیت تا کنون نوسان بسیار داشته است و می‌توان گفت که دوره عباسی دوره شکوفایی آن بوده است و در دوران عثمانی یعنی قرون دهم تا سیزدهم هجری ادبیات عربی در پایین‌ترین درجات قرار داشته است.^{۱۱} در واقع نوگرایی در ادبیات عربی با حمله ناپلئون به مصر در سال ۱۷۹۸ م شروع می‌شود.^{۱۲}

روش کار

۱. به منظور شناخت عمیق‌تری از فلسفه و اصول کلی رده‌بندی کنگره، مطالعه‌ای تطبیقی در طرح کلی ادبیات چند زبان از جمله زبان‌های انگلیسی، آمریکایی و فرانسوی صورت گرفت؛ همچنین گسترش‌های قبلی در زمینه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفت.
۲. تعدادی از کتب اساسی در زمینه تاریخ ادبیات عربی و همچنین در مورد هر یک از فرم‌های ادبی در دوره‌ها و در کشورهای مختلف مطالعه شد و اطلاعات به دست آمده طبقه‌بندی شدند. طبیعتاً هرگاه لازم شد به متخصصان ادبیات عربی مراجعه و از نظرات و پیشنهادهای آنان استفاده گردید.
۳. بررسی و تحلیل کتابشناسی‌ها، فهرست‌ها و سایت‌ها از جمله: فهرست پیوسته کتابخانه ملی،

- فهرست جامع دانشگاه تهران (کتابخانه‌های دارای مجموعه‌های ادبیات عربی)، فهرست دانشگاه‌های کشور، فهرستگان کتابخانه کنگره (NUC)، فهرست کتب عربی مشار، فهرست کتب عربی دانشگاه هاروارد، سایت‌های مختلف در زمینه ادبیات عربی.
۴. استخراج، ضبط و تدوین اسامی نویسندگان آثار ادبی و نیز آثار آنان بر روی برگه و سپس مستند کردن این اسامی با استفاده از منابع مستندسازی از جمله: فهرست مستند اسامی و مشاهیر، اعلام / زر کلی، معجم المؤلفین، معجم المطبوعات العربیه و المعربه، کشف‌الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، الموسوعه العربیه المیسره، دائرة المعارف الاسلامیه و غیره.
۵. تقسیم‌بندی اسامی نویسندگان برحسب دوره‌های تاریخی ادبیات عربی و تنظیم آن اسامی در درون هر مقطع تاریخی براساس نظم الفبایی. اعمال تقسیم‌بندی قرنی در مورد دوره‌های طولانی که چندین قرن را دربر می‌گیرند. این تقسیم‌بندی با در نظر گرفتن رده‌بندی کنگره و کلیه کتاب‌های مربوط به تاریخ ادبیات صورت گرفته است.
۶. طبقه‌بندی موضوعات خاص ادبیات عربی براساس اصول کلی رده‌بندی کنگره.
۷. تدوین این طرح براساس پشتوانه انتشاراتی و آینده‌نگری‌های لازم.
۸. شماره و کدگذاری.
۹. تهیه جدول‌های لازم.
۱۰. تهیه نمایه‌ها و ارجاعات.

تصمیمات اتخاذ شده در این گسترش عبارتند از:

۱. الف و لام در اول و وسط اسامی

الف و لام موجود در اول هر اسم به کلی حذف شده است مگر اینکه جزو حروف اصلی کلمه باشد مثل الجزایر. اما در مورد الف و لام موجود در وسط اسامی باید گفت که گرچه این اسامی عربی‌اند و نسبت به بقاء یا حذف آنها باید تابع دستور زبان عربی باشیم اما به لحاظ اینکه این گسترش در ایران و برای استفاده‌کننده ایرانی تهیه شده است، لذا از دستور زبان عربی باید صرف نظر شود و از دستور زبان فارسی تبعیت گردد.

به طور کلی، در این گسترش الف و لام نسبت (چه مکانی و چه شغلی و غیره) همچنین الف و

لام مضاف‌الیه (به اسم خاص) حذف شده‌اند جز در ترکیباتی که به صورت مزجی^۱ درآمده و یک واحد تلقی شده است.

۲. در این گسترش همانند رده PIR، زبان عربی ملاک قرار گرفته است نه مرزهای سیاسی و جغرافیایی فعلی و یا ملیت نویسندگان، لذا نویسندگانی را که به دو زبان مختلف آثار دارند، صرف نظر از ملیت آنها در زبانی که اون اثر به آن زبان نوشته شده، رده‌بندی می‌شود: مثال: جبران خلیل جبران

آثار عربی وی در رده PJA

آثار انگلیسی در رده PS

۳. تاریخ تولد و وفات

– نویسندگانی که تاریخ وفات آنان حداکثر ۲۰ سال پس از پایان قرن یا دوره معینی باشد، در همان قرن یا دوره منظور شده‌اند و نه در قرن یا دوره بعدی جز در مورد دوره جاهلیت یا پیش از اسلام که حداکثر تا ۱۰ سال قرن اول هجری در همان دوره جاهلیت محسوب گردیده است و شعرای مخضرمین تابع همین قاعده است.

– کلیه تواریخ تولد و وفات را تا عصر نهضت (قرن ۱۹ م) به هجری قمری و معادل آنها به تاریخ میلادی آمده است اما قرن ۱۹ به بعد تنها با تاریخ میلادی بیان شده است.

– مواردی داریم که عمر فعال یک نویسنده اقتضا کند که از قاعده ۲۰ سال عدول شود. مثال: ابن مقفع، عبدالله بن دادویه، ۱۰۶-۱۴۵ ق. به لحاظ اینکه دوره اموی از سال ۴۱ شروع و تا سال ۱۳۲ ق پایان می‌یابد و طبق قاعده حساب ۲۰ سال پس از پایان یک دوره، لذا نویسندگانی که تا سال ۱۵۲ ق وفات یافته‌اند جزو دوره اموی محسوب می‌شوند و ابن مقفع نیز از آن جمله هستند اما چون ابن مقفع تنها ۳۹ سال عمر کرده و حدود ۱۳ سال از عمر فعال وی در دوره عباسی اول بوده، لذا در همین دوره اخیر منظور شده است و نه در دوره اموی.

(۱) غرض از «ترکیب مزجی» ترکیبی است که طبق قاعده یا تداول اهل زبان باعث شده است که انفکاک مضاف از مضاف‌الیه امکان‌پذیر نباشد، مثل ناصرالدین.

۴. شعرای مخضرمین

مخضرم: در لغت یعنی کسی که با پدرش تفاوت رنگ داشته باشد، در تاریخ اسلام، بیشتر به کسی گفته می‌شود که قسمتی از عمر را در جاهلیت و قسمتی را در اسلام به سر برده باشد. از مشاهیر مخضرمین می‌توان: حسّان بن ثابت و عباس بن مرداس را نام برد. این دسته از شعرا چنانچه سال وفات آنها تا ۱۰ سال قرن اول هجری باشد، در عصر جاهلیت و بیش از سال ۱۰ ه. ق در دوره اسلامی محسوب گردیده‌اند.

۵. دوره‌های ادبی

قسمت نویسندگان و آثار انفرادی تا پایان دوره سومین خلیفه عباسی، دوره‌ای تنظیم شده‌اند و از آن به بعد از آنجا که مقطع هر دوره طولانی بوده و چندین قرن را دربر می‌گرفته، در داخل هر دوره تقسیم‌بندی قرنی اعمال شده است.

۶. شماره‌های نویسندگان انفرادی

تا قرن نوزدهم میلادی به هر یک از نویسندگان انفرادی یک یا چند شماره اختصاص یافته است اما برای نویسندگان قرن بیستم، به هر یک از حروف الفبا یک شماره اختصاص یافته و سپس به حرف سوم اسامی نویسندگان، نشانه مؤلف داده شده است. نشانه مؤلف نویسندگانی که با ابن و ابو شروع می‌شوند، به آن بخش از اسم که بعد از ابن و ابو آمده، داده می‌شود.

یادآور می‌شود که نسب (بن یا بنت) در اسامی نویسندگان عربی قرن ۱۹ به بعد، حذف شده است.

۷. اَنام

اول هر دوره ادبی و یا یک قرن، شماره‌ای به اَنام اختصاص داده شده است. اما اَنام چیست؟ اَنام: کتاب‌هایی است که نویسندگان آنها مشخص نیست.

۸. آثار انفرادی

در این گسترش برخلاف گسترش‌های دیگر که در آنها ترجمه فارسی ملاک قرار گرفته است (مانند گسترش زبان فارسی و روسی)، نام آثار به زبان اصلی ذکر گردیده است و هر گاه به زبان فارسی ترجمه شده باشد، عنوان فارسی پس از علامت = به دنبال عنوان اصلی آورده شده است.

۹. علم معانی، علم بیان و بدیع و علم عروض و قافیه

این مباحث در بیشتر رده‌بندی‌ها در بخش زبان مطرح شده‌اند اما در این گسترش به صلاحدید متخصصان ادبی، در بخش ادبیات منظور شده‌اند.

۱۰. ارجوزه‌ها

با توجه به سیاست کتابخانه و ترجیح فهرست‌نویس و کتابدار که اگر موضوع ارجوزه اهمیت بیشتری داشت، برحسب آن موضوع در رده‌ی مربوطه رده‌بندی می‌شود، اگر جنبه‌های ادبی ارجوزه مورد نظر باشد، در این حالت، متن ارجوزه در آثار انفرادی و کتاب‌های راجع به ارجوزه در شماره ۲۲۱۳ PJA رده‌بندی می‌شود.

۱۱. کتیبه‌ها

کتیبه‌های خاص درباره‌ی موضوعات خاص در رده‌های مربوطه رده‌بندی می‌شوند. جنبه‌های زبانی و تحقیقات لغوی در مورد کتیبه‌های خاص، در بخش زبان عربی رده‌بندی می‌شوند. مجموعه‌ها صرف‌نظر از موضوع و تحقیقی که از نظر زبانی روی آنها شده است؛ در تاریخ ادبی و نقد منظور شده‌اند.

۱۲. نثر ادبی

کتاب‌هایی که صرفاً ارزش ادبی دارند ولی راجع به موضوع خاص هستند، در موضوع مربوطه رده‌بندی می‌شوند و نه در نثر ادبی. برای مشخص کردن شکل ادبی این قبیل آثار یک سرعنوان موضوعی نثر ادبی با تقسیم فرعی دوره مربوطه، داده می‌شود.

۱۳. ضرب المثل‌ها

اگرچه خود کتابخانه کنگره ضرب المثل‌ها را به رده PN ارجاع داده اما به لحاظ اینکه ضرب المثل نزد عرب‌ها از فنون مهم نثر است و کتاب‌های ضرب المثل عربی بسیار هستند به خصوص در دوران جاهلیت که برخی به صورت شعر و برخی دیگر به صورت نثر بوده‌اند. بنابراین، در این گسترش، ضرب المثل جزو انواع خاص ادبیات عامیانه آورده شده است.

۱۴. ادبیات محلی

کتابخانه کنگره، این قسمت را بدین نحو تقسیم کرده است:

۱. ادبیات محلی در جزیره العرب

۲. ادبیات محلی در خارج از جزیره العرب

اگرچه جزیره العرب مهد زبان عربی است اما دامنه جغرافیایی این سرزمین در سابق مانند امروز نبوده است. این سرزمین قبلاً شامل: یمن، حضرموت، عمان، حجاز، نجد بوده است، اما امروز وقتی می‌گوییم ادبیات عربی یعنی ادبیات کشورهای که زبان اصلی و مادری آنها عربی است که شامل همه کشورهای عربی زبان می‌شود و علاوه بر کشورهای عربی، از غیر عرب‌ها نیز ادبیات عربی وجود دارد، بنابراین ادبیات محلی در این گسترش چنین تقسیم شده است.

۱. ادبیات محلی جهان عرب

دربگیرنده ادبیات تک تک کشورهای عربی موجود در دو قاره آسیا و آفریقا می‌باشد و برای تقسیمات فرعی هر کشور از جدول D استفاده می‌شود.

۲. ادبیات محلی خارج جهان عرب

دربگیرنده ادبیات عربی موجود در کلیه کشورهای غیرعربی جهان می‌باشد و برای تقسیمات فرعی هر کشوری از جدول E استفاده می‌شود.

جدول‌ها

به تناسب تعداد شماره‌های اختصاص یافته به هر نویسنده‌ای یا هر اثر انفرادی، جدول‌هایی تنظیم شده است. لذا شماره یک نویسنده و یا یک اثر با کمک جدول مربوطه و موجود در انتهای فرانما ساخته می‌شود.

- نویسندگان انفرادی ۱ شماره‌ای جدول ۱
- نویسندگان انفرادی ۲ شماره‌ای جدول ۲
- نویسندگان انفرادی ۵ شماره‌ای جدول ۵
- نویسندگان انفرادی ۹ شماره‌ای جدول ۹
- نویسندگان انفرادی با نشانه مؤلف جدول A
- آثار انفرادی با نشانه اثر جدول B
- آثار انفرادی با نشانه اثر و نویسندگان انفرادی با نشانه مؤلف جدول C
- ادبیات محلی کشورهای عربی جدول D
- ادبیات محلی خارج کشورهای عربی جدول E

نمایه‌ها

به منظور بازیابی هر چه سریع‌تر مداخل این گسترش دو نمایه زیر تنظیم شده است و هر کدام دربرگیرنده تعدادی از ارجاعات می‌باشد:

۱. نمایه موضوعات

۲. نمایه اشخاص

پانویس‌ها

۱. احمد طاهری عراقی، رده‌ BP اسلام (علوم دینی در نظام رده‌بندی کنگره). - ویرایش ۲ - (تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶).
۲. کامران فانی، رده‌ DSR تاریخ ایران (بازنویسی و گسترش تاریخ ایران در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره). - ویرایش ۳ - (تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹).
۳. ماندانا صدیق بهزادی، رده‌ PIR زبان‌ها و ادبیات ایرانی بر اساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره - ویرایش ۳ - (تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵).
۴. کامران فانی، رده‌ BBR فلسفه اسلامی: بازنویسی و گسترش فلسفه اسلامی در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره (تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲).
۵. مرتضی مطهری، خدمات متقابل اسلام و ایران (قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۹۷ ق)، ج ۱، ص ۱۱۸.
۶. محمدرضا حکیمی، دانش مسلمین (تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۷)، ص ۱۳.
۷. جعفر شهیدی «زبان و ادبیات عربی و اهمیت آن از لحاظ زبان و ادبیات فارسی». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی. سال ۱۸، ش ۲ (آذر ۱۳۵۰) ص ۱۱۶.
۸. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (تهران: مؤسسه انجام کتاب، ۱۳۶۱).
۹. شوقی ضیف، العصر الجاهلی؛ ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگزلو (تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۴) ص ۱۳، ۱۶.

۱۰. جرجی زیدان، تاریخ آداب اللغة العربيه: يشتمل على تاريخ اللغة العربيه و علومها (مصر: مطبعة الهلال بالفجالة، ۱۹۱۱) ص ۱۵.
۱۱. غلامحسين مصاحب (سرپرست). دايرةالمعارف فارسی (تهران: فرانکلين؛ اميرکبير، ۱۳۴۵-).
۱۲. هاميلتون گيب، درآمدی بر ادبيات عرب؛ ترجمه يعقوب آژند (تهران: اميرکبير، ۱۳۶۲).

خلاصه فرانما

تاریخ ادبی و نقد	۲۰۰۱-۲۵۳۸
تقسیمات دوره‌ای	۲۰۹۰-۲۱۵۸
تقسیمات شکلی	
شعر	۲۱۶۰-۲۲۸۹
نمایشنامه	۲۲۹۵-۲۳۱۱
داستان	۲۳۱۷-۲۳۳۴
نثر	۲۳۴۰-۲۴۲۴
مقاله	۲۴۳۰-۲۴۳۷
خطابه‌ها و سخنرانی‌ها	۲۴۴۳-۲۴۷۴
نامه‌ها، مکتوبات	۲۴۸۰-۲۴۸۴
طنز، هجو، هزل	۲۴۹۰-۲۴۹۳
لطیفه‌ها	۲۴۹۵-۲۴۹۷
خاطرات، یادداشت‌ها	۲۴۹۹-۲۵۰۲
ادبیات عامه (فولکلور)	۲۵۰۶-۲۵۲۲
کتیبه‌ها، بردی‌ها	۲۵۲۶-۲۵۳۶
مجموعه‌ها، جنگ‌ها	۲۵۴۴-۲۸۰۴
تقسیمات دوره‌ای	۲۵۶۰-۲۵۷۲
تقسیمات شکلی	
شعر	۲۵۷۶-۲۶۲۹
نمایشنامه	۲۶۳۵-۲۶۵۱
داستان	۲۶۵۷-۲۶۷۴
نثر	۲۶۸۰-۲۷۲۴
مقاله	۲۷۳۰-۲۷۳۷

خطابه‌ها و سخنرانی‌ها	۲۷۴۳-۲۷۷۴
نامه‌ها، مکتوبات	۲۷۸۰-۲۷۸۴
طنز، هجو، هزل	۲۷۹۰-۲۷۹۳
لطیفه‌ها	۲۷۹۴-۲۷۹۷
خاطرات، یادداشت‌ها	۲۷۹۹-۲۸۰۲
نویسندگان و آثار انفرادی	۲۸۱۵-۴۹۰۲
دوره جاهلیت یا پیش از اسلام	۲۸۱۸-۳۰۲۹
دوره صدر اسلام	۳۰۳۲-۳۱۳۸
دوره اموی	۳۱۴۲-۳۳۱۸
دوره عباسی	۳۳۲۳-۴۲۹۷
عباسی اول	۳۳۲۳-۳۶۳۰
عباسی دوم	۳۶۳۲-۳۷۷۶
عباسی سوم	۳۷۷۸-۴۰۱۱
عباسی چهارم	۴۰۱۴-۴۲۹۷
دوره مغول و ممالیک	۴۳۰۲-۴۴۹۳
دوره عثمانی	۴۴۹۵-۴۶۲۰
دوره نهضت (قرن ۱۹ م)	۴۶۲۱-۴۸۲۷
دوره معاصر (قرن ۲۰ م)	۴۸۳۸-۴۹۰۲
ادبیات محلی	۴۹۹۸-۵۳۶۸
جهان عرب	۴۹۹۸-۵۲۱۴
خارج جهان عرب	۵۲۵۰-۵۳۶۸